

LEGEA APLICABILĂ CONTRACTELOR DE COMERȚ INTERNAȚIONAL (Private International Law for Commercial Contracts)

Dan Laurențiu Stoicescu, Avocat

Titular al Cabinetului de Avocatură Stoicescu București
danlaurentiustoicescu@pcnet.ro

Rezumat

Articolul prezintă principalele prevederi din legislația română (Legea nr.105/1992) care reglementează determinarea legii aplicabile contractelor de comerț internațional. Apariția acestei legi a fost făcută necesară de amplificarea și diversificarea relațiilor economice ale României. Acest act normativ este astăzi extrem de important, în contextul fenomenului globalizării, la care țara noastră trebuie să participe din ce în ce mai activ, pentru a beneficia de efectele sale pozitive.

Din această perspectivă, cunoașterea principalelor norme din domeniul dreptului internațional privat constituie o necesitate pentru participanții la circuitul economic mondial. Din rândul acestor norme, acelea care permit stabilirea dreptului aplicabil contractelor comerciale internaționale sunt de primă însemnătate, întrucât acestea sunt actele juridice care dețin cea mai mare pondere în activitatea agenților economici români care stabilesc relații cu parteneri externi.

Sunt prezentate, în primul rând, prevederile legii referitoare la condițiile de fond, de formă și de publicitate ale contractelor. În continuare, sunt expuse dispozițiile care privesc două categorii de contracte – contractul de vânzare internațională și cel de intermediere.

Sunt expuse și principalele dispoziții legale care permit determinarea legii aplicabile și altor categorii de contracte folosite în comerțul internațional – contractele de executare de lucrări, de transport și expediții, bancare, de asigurare, de depozit și donație.

Se fac, totodată, referiri la cele mai importante convenții internaționale care cuprind și dispoziții de drept internațional privat.

Abstract

The article presents the main dispositions of the Romanian legislation (Law No.105/1992) which rule the determination of the applicable law for international trade contracts. The issuing of this law was made necessary by the expanding and diversified economic ties of Romania. Today this piece of legislation is extremely important, in the context of the globalization phenomenon, in which our country has to have a more and more active participation, in order to draw profits out of its positive effects.

Under this perspective, to know the main rules of Private International Law represents a „must” for the actors of the world economic circuit. Out of these rules, those permitting the establishing of the law applicable to the international trade contracts are of a prime importance, these carrying most weight in the activity of the Romanian economic operators having relations with foreign partners.

There are first presented the legal provisions regarding the conditions of format and publicity of the contracts. Further on, the dispositions for two categories of contracts – the contract of international sale and of intermediation are explained.

There are also presented the main legal provisions that permit the determination of the applicable law for other types of contracts used in international trade – the contracts of entrepreneurship, transport and expeditions, banking, insurance, warrant and donation.

Reference is also made to the most important international conventions containing Private International Law provisions.

Mic dicționar de termeni

- **drept internațional privat** – ramura dreptului care are ca obiect determinarea legii aplicabile raporturilor juridice care conțin elemente de extraneitate;
- **element de extraneitate** – component al unui raport juridic care este localizat în alt stat decât cel al cocontractantului (exemplu – sediul cumpărătorului unei mărfi);
- **lex voluntatis** – expresie juridică latină care sintetizează regula conform căreia părțile unui contract cu elemente de extraneitate pot să aleagă legea aplicabilă acestuia;
- **lex rei sitae** – expresie juridică latină exprimând principiul potrivit căruia raporturile juridice care privesc un imobil sunt supuse legii locului în care este situat acesta;
- **locus regit actum** – expresie juridică latină care exprimă regula după care legea locului unde se încheie un act juridic i se va aplica acestuia;
- **sistem de drept** – ansamblul dispozițiilor legislative în vigoare într-un anumit stat;
- **condițiile de fond ale contractului** – cerințele cărora trebuie să li se conformeze, din punct de vedere al drepturilor și obligațiilor părților, un contract;
- **condițiile de formă ale contractului** – cerințele privitoare la o anumită formă pe care trebuie să o aibă un anumit contract (de exemplu, necesitate autentificării sale);
- **condițiile de publicitate ale contractului** – cerințele pe care este necesar să le îndeplinească un contract pentru a putea fi adus la cunoștința terților sau pentru a le putea fi opus;
- **cocontractanți** – părțile (persoane fizice sau persoane juridice) care intră într-o relație contractuală;
- **convenție internațională** – act de drept internațional public încheiat între mai multe state.

1. Aspecte generale

Unul dintre cele mai importante componente ale fenomenului globalizării este dezvoltarea fără precedent a comerțului și cooperării economice internaționale. Relațiile comerciale și economice între parteneri din țări diferite presupun încheierea de contracte care cuprind elemente de extraneitate. În astfel de cazuri, cea dintâi problemă care trebuie lămurită este aceea a legii care guvernează contractele, mai bine zis a sistemului de drept după ale cărui norme vor fi ele interpretate și executate.

Determinarea legii aplicabile face obiectul dreptului internațional privat, ale cărui norme permit determinarea legii statului care va reglementa un contract sau altul.

În legislația română, actul normativ de bază îl constituie Legea nr. 105/1992, cu privire la reglementarea

raporturilor de drept internațional privat (publicată în Monitorul Oficial al României, partea I-a, nr. 245, din 1 octombrie 1992). Companiile românești, ca și ceilalți participanți la circuitul economic internațional se ghidează, în primul rând, după prevederile acesteia în stabilirea legii aplicabile contractelor pe care le încheie cu parteneri străini.

Există, de asemenea, o serie întreagă de convenții internaționale care conțin dispoziții din acest domeniu, statuind reguli de stabilire a legii aplicabile contractelor. Enumerăm, cu titlu exemplificativ, Convenția cu privire la legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma, 1960), Convenția cu privire la legea aplicabilă răspunderii pentru fapta produselor (Haga, 1973), Convențiile pentru reglementarea unor conflicte de legi în materie de cambie și bilet la ordin, respectiv cec (Geneva, 1931 și 1932), Convențiile privind legea

aplicabilă contractelor de vânzare internațională de mărfuri, respectiv contractului de intermediere și reprezentări (Haga, 1986 și 1978), Convenția europeană de arbitraj comercial internațional (Geneva, 1961), Convenția interamericană privind arbitrajul comercial internațional (Panama, 1975), Convenția privind reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state (Washington, 1965), Convenția europeană cu privire la unele aspecte internaționale ale falimentului (Istanbul, 1990) ș.a.

Cunoașterea, chiar și numai în linii mari, a regulilor de drept internațional privat, poate constitui un atu important pentru agenții economici implicați în schimburile internaționale de mărfuri, valori și servicii și o cale de a evita apariția de probleme și litigii pe parcursul derulării contractelor încheiate cu parteneri străini.

În continuare, ne vom referi la dispozițiile din Legea nr. 105/1992, aspectele privitoare la normele de drept internațional privat, cuprinse în alte acte normative și în convenții internaționale, urmând a fi tratate într-un articol viitor.

2. Condițiile de fond ale contractului

Secțiunea 1 din capitolul VIII al legii stabilește criteriile generale de determinare a sistemului de drept aplicabil fondului unui contract comercial internațional.

Potrivit art. 73, contractul este supus legii alese prin consens de părți. Formularea este enunțul unei reguli fundamentale a dreptului internațional privat, aceea a lui **lex voluntatis**. Aceasta înseamnă că, întrucât un contract reprezintă voința părților și este supus acesteia, ele sunt libere, între altele, să aleagă și legea care îi este aplicabilă.

Cu privire la modul de exprimare a acestei voințe, se arată că alegerea legii

trebuie să fie expresă sau ea să rezulte neîndoiește din cuprinsul contractului sau din alte circumstanțe. Se observă că, pe de o parte, legea urmărește eliminarea oricărui dubiu în această privință și, pe de altă parte, lasă părților contractante libertatea de a opta și cu privire la felul în care înțeleg să aleagă legea aplicabilă. Scopul urmărit de legiuitor este acela comun tuturor reglementărilor în materie contractuală și comercială – acela de a asigura, pe cât posibil, ca actele juridice să își producă efectele în vederea cărora au fost perfectate.

În aplicarea aceluiași principiu al libertății de voință a contractanților, este permisă acestora alegerea legii aplicabile fie pentru întregul contract, fie numai pentru o parte a sa, restul urmând a fi guvernat de sistemul de drept determinat pe baza criteriilor de drept internațional privat.

Așa după cum pot opta pentru o anumită lege, părțile pot, tot prin acordul lor, să aleagă ulterior alta. Această modificare a acordului lor, survenită ulterior perfectării înțelegerii contractuale, operează retroactiv. De la efectul retroactiv există două excepții. Nu este posibilă, pe această cale, infirmarea validității contractului însuși și nu se poate aduce atingere drepturilor dobândite între timp de terți.

Acestea sunt regulile incidente în cazurile în care părțile convin asupra legii după care se va conduce contractul lor.

În lipsa unui astfel de acord, contractul este supus legii statului cu care are cele mai strânse legături (art. 77 alin. 1 din Legea nr. 105/1992).

Actul normativ la care ne referim precizează că se consideră că există asemenea legături cu legea statului în care debitorul prestației caracteristice își are, la data încheierii contractului, domiciliul, reședința, fondul de comerț sau sediul statutar. Se observă că sunt individualizate patru categorii de locuri

care atrag aprecierea existenței legăturilor strânse, enumerarea lor reflectând particularitățile raporturilor comerciale.

În același spirit de precizie – absolut necesar pentru realizarea scopului acestor norme (stabilirea legii aplicabile) – Legea nr. 105/1992 definește, în art. 78, „prestațiile caracteristice”. Conform textului citat, sunt considerate drept caracteristice următoarele prestații: a) cea a părții care, în temeiul unui contract translativ de proprietate (cum este vânzarea ori altele similare) înstrăinează un bun mobil; b) cea a părții care, pe baza unui contract de închiriere sau a altuia similar, pune la dispoziția altei persoane, pe o durată determinată, folosința unui bun; c) aceea îndeplinită de mandatar, depozitar, antreprenor și, în general, de către partea care, în contracte de servicii, o aduce la îndeplinire; d) aceea a garantului din contractele de garanție, cauțiune sau altele similare.

Este reglementată și situația când este imposibilă localizarea contractului după criteriul prestației caracteristice. Condițiile sale de fond vor fi supuse legii locului unde a fost încheiat. Dispoziția constituie o aplicare a principiului **locus regit actum**, comun dreptului civil și dreptului internațional privat.

Folosirea mijloacelor moderne de comunicare permite perfectarea de contracte între părți din state diferite și care nu se deplasează de la sediul sau domiciliul lor. În asemenea cazuri, contractul se consideră încheiat în țara sediului celui de la care a plecat oferta fermă de contractare, care a fost apoi acceptată (art. 79 alin. 2 din aceeași lege). Legiuitorul a permis, astfel, stabilirea fără dificultăți a legii aplicabile și în astfel de situații și s-a referit expres la telegramă, telefon și scrisori. Considerăm că evoluția tehnologiei comunicațiilor din 1992 și până în prezent extinde incidența acestei prevederi legale și asupra negocierii și contractării prin fax și la ceea ce se

cunoaște sub denumirea de „comerț electronic”. Este evident că legea a instituit o regulă cu caracter de generalitate, neînțelegând să limiteze acțiunea textului la cele trei ipoteze din cuprinsul alineatului citat.

În ceea ce privește bunurile imobiliare, datorită importanței lor și a regimului juridic deosebit pe care îl au, criteriul după care se determină legea aplicabilă contractelor care le au ca obiect este diferit și este prevăzut ca atare. Contractul referitor la un drept imobiliar sau la un drept de folosință temporară asupra unui imobil are legăturile cele mai strânse cu legea statului unde este situat bunul (art. 77 alin. 3). Se dă eficiență regulii **lex rei sitae**.

Cu privire la domeniul de acțiune al legii aplicabile unui contract, determinată, în funcție de situație, într-unul din modurile arătate, acesta cuprinde îndeosebi următoarele: a) interpretarea naturii juridice și a clauzelor contractuale; b) executarea obligațiilor izvorâte din acesta; c) consecința neexecutării totale sau parțiale a obligațiilor contractuale și evaluarea prejudiciului produs astfel; d) modul de stingere a obligațiilor contractuale; e) cauzele de nulitate a contractului și consecințele constatării nulității.

Modul concret în care se execută obligațiile izvorâte din contract se va conforma legii locului unde are loc executarea.

Momentul la care se consideră încheiat un contract dintre două părți aflate în țări diferite este cel la care acceptarea ofertei de contractare a ajuns la cunoștința ofertantului.

Dar, întrucât în relațiile comerciale apar și situații în care este necesară o executare imediată a prestației caracteristice (spre exemplu, livrarea unor produse alimentare perisabile), legea consideră că s-a încheiat contractul atunci când debitorul acestei prestații a început

executarea. Cu toate acestea, dacă ofertantul a cerut în prealabil să i se comunice acceptarea, se aplică regula enunțată în paragraful precedent.

3. Condițiile de formă și de publicitate ale contractului

Contractul comercial internațional se concretizează într-un înscris care va cuprinde înțelegerea părților. Condițiile de formă cărora li se va supune contractul vor fi stabilite de legea care guvernează și fondul aceluia act.

Normele de drept internațional privat acoperă și situațiile de excepție care se pot ivi în această privință. Astfel, contractul este considerat valabil ca formă dacă: a) părțile care se găsesc, la data încheierii sale, în state diferite, au îndeplinit condițiile de formă prevăzute de legea unuia dintre statele lor sau b) reprezentantul părții a îndeplinit condițiile de formă ale statului unde se află la momentul încheierii contractului.

Deoarece pentru anumite bunuri (cum sunt terenurile și clădirile) legea cere efectuarea unor formalități de publicitate fie pentru valabilitatea propriu-zisă a contractului, fie pentru a îl face opozabil față de terți, în art. 87, Legea nr. 105/1992 stabilește și criteriul de determinare a dreptului aplicabil acestora. Asemenea forme de publicitate, care se referă la contractul prin care se constituie, modifică ori transmit drepturi asupra unor bunuri corporale, sunt supuse legii locului de situare a bunurilor (întâlnim din nou regula *lex rei sitae*).

4. Contractul de vânzare internațională

Cea mai des folosită categorie de contracte în comerțul internațional este cea a contractelor de vânzare-cumpărare (particularizată și sub forma contractelor de export-import). Firește, Legea nr. 105/1992, consacră contractului de

vânzare internațională un spațiu larg – secțiunea a II-a din capitolul VIII.

Pentru determinarea legii aplicabile acestui contract este, în primul rând, statuat din nou principiul libertății de voință a părților, care pot opta pentru un drept sau altul (*lex voluntatis*).

Cea de-a doua regulă fundamentală în materie este aceea care supune un contract de vânzare – în lipsa acordului părților – legii statului în care vânzătorul are, la data încheierii acestuia, domiciliul, reședința, fondul de comerț sau sediul social. De menționat că textul se referă la vânzarea de bunuri mobiliare.

Ca excepție de la aplicarea legii vânzătorului, în art. 89 sunt enunțate două ipoteze care conduc la incidența legii cumpărătorului (cea a statului unde el își are fondul de comerț sau sediul social) – atunci când negocierile au fost purtate și contractul a fost încheiat de părțile prezente în acest stat și atunci când contractul prevede expres ca vânzătorul trebuie să execute obligația de livrare a mărfii în statul unde se află unul din cele trei locuri.

O modalitate foarte răspândită de vânzare – aceea prin licitație, burse sau târguri – își are propria regulă, decurgând din însăși condițiile care trebuie îndeplinite de către participanții la asemenea operațiuni și din procedurile pe care le urmează aceștia. Această vânzare este supusă legii din statul în care se încheie contractul.

Actul normativ prezentat delimitează și domeniul de acțiune al legii aplicabile unui contract de vânzare internațională. Aceasta guvernează, în principal, următoarele: a) interpretarea contractului; b) drepturile și obligațiile părților; c) executarea obligațiilor contractuale; d) momentul de la care cumpărătorul are dreptul la produsele și fructele mărfii transmise; e) momentul de când cumpărătorul suportă riscurile referitoare la marfă; f) validitatea și

efectele clauzelor de rezervă a proprietății; g) consecințele neexecutării contractului, inclusiv acoperirea pagubelor astfel cauzate; h) modul de stingere a obligațiilor contractuale și decăderea întemeiată pe expirarea unui termen; i) consecințele nulității contractului (art. 91).

O etapă esențială a derulării oricărui contract de vânzare-cumpărare comercială o reprezintă recepția mărfii livrată de vânzător cumpărătorului. Consecința juridică este dispoziția legală potrivit căreia legea statului unde se face recepția stabilește, dacă nu s-a convenit altfel de către părți, termenele și procedura de verificare cantitativă și calitativă, ca și măsurile care se pot lua cu privire la marfă dacă ea este refuzată.

5. Contractul de intermediere

În desfășurarea relațiilor comerciale internaționale intervin adesea companii care au ca obiect de activitate tocmai intermedierea unor astfel de raporturi. Este suficient să amintim firmele care apar ca și comisionari și cele care se ocupă cu încheierea de tranzacții la bursele de mărfuri. Ponderea deosebită a acestor situații a determinat și reglementarea lor aparte în dreptul internațional privat român, în secțiunea a IV-a a capitolului VIII al legii prezentate.

Regula în domeniu este aceea că în raporturile dintre reprezentat și mandatar sau comisionar se aplică, în lipsa unei convenții contrarii, legea statului în care intermediarul își exercită împuternicirea. Iar dacă acesta din urmă, cum este, de fapt, cvasitotalitatea cazurilor, exercită cu titlu profesional o asemenea activitate, devine aplicabilă legea sediului său profesional.

Raza de incidență a legii aplicabile cuprinde următoarele: a) existența, întinderea, modificarea și încetarea puterilor intermediarului; b) consecința

depășirii acestor puteri sau a depășirii lor abuzive; c) facultatea intermediarului de a își angaja, total sau parțial, puterile și de a desemna un intermediar adițional sau înlocuitor; d) posibilitatea intermediarului de a încheia un contract pentru reprezentat atunci când există un conflict de interese între cei doi; e) clauza de neconcurență; f) situația prejudiciilor ce urmează a fi acoperite.

Importanța rolului pe care îl au intermediarii în comerțul internațional este evidențiată și de modul în care se determină legea care se aplică raporturilor dintre aceștia și terți. Art. 95 prevede că este incidentă legea statului în care intermediarul își are sediul profesional, bineînțeles dacă nu s-a convenit altfel de către părți.

Dacă, însă, intermediarul nu are un asemenea sediu, devine aplicabilă legea țării unde a acționat el, dacă pe acel teritoriu se află unul din următoarele: a) sediul, domiciliul sau reședința reprezentatului; b) sediul, reședința sau domiciliul terțului; c) sediul bursei, târgului sau locului unde s-a organizat licitația la care, în îndeplinirea împuternicirii sale, a luat parte intermediarul.

În cazul în care unul dintre cei trei (reprezentat, intermediar, terț) are mai multe sedii profesionale, pentru stabilirea legii aplicabile se ține seama de acela care are legătura cea mai strânsă cu actul efectuat de către intermediar. Se observă din nou că este căutat punctul care are cea mai mare tangență cu un contract cu elemente de extraneitate.

Și la această categorie de contracte, existența unui bun imobil care le face obiectul are ca efect o stabilire diferită a dreptului aplicabil. Indiferent dacă reprezentantul îndeplinește acte de administrare sau de dispoziție asupra imobilului, raportul juridic se supune legii unde este situat bunul (**lex rei sitae**).

6. Alte contracte

Diversitatea relațiilor care se stabilesc între participanții la circuitul economic internațional determină încheierea și derularea unei întregi varietăți de contracte. Legea nr. 105/1992 conține, în art. 103, normele conflictuale pentru mai multe specii de contracte care au elemente de extraneitate.

Se arată că, în lipsa unui acord al părților contractante asupra legii aplicabile, vor fi incidente următoarele: a) la contractele de executare de lucrări – legea sediului antreprenorului; b) la contractele de transport, de expediții și altele similare – legea sediului transportatorului (expeditorului); c) la

contractele bancare, inclusiv cele de garanție bancară autonomă – legea sediului întreprinderii de credit, iar în raporturile dintre bănci – legea acelei bănci care prestează un serviciu pentru cealaltă; d) la contractele de asigurare – legea sediului asiguratorului (care guvernează și cesiunea sau gajarea poliței de asigurare); e) la contractele de depozit – legea sediului depozitarului; f) la contractele de donație – legea națională a donatorului.

Norma legală reprezintă concretizarea regulii care face aplicabilă legea debitorului prestației caracteristice, enunțată expres în partea privitoare la determinarea dreptului aplicabil contractelor, în general.

Dreptul la educare și informare

este, în primul rând, al

**TINERILOR
CONSUMATORI**

**Un tânăr educat și informat este un
CONSUMATOR PROTEJAT**

